

Zpráva z mezinárodní vědecké konference „Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – pět let poté“

Dne 14. března 2017 se v historických prostorách Vlasteneckého sálu Karolina v Praze konala mezinárodní vědecká konference *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – pět let poté*, kterou uspořádala katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy ve spolupráci advokátní kanceláří Kinstellar, s. r. o. Jednalo se v pořadí již o druhou mezinárodní konferenci, kterou katedra na dané, mimořádně kontroverzní téma uspořádala.¹

Po úvodních slovech pronesených *prof. JUDr. Jiřím Jelínkem, CSc.*, vedoucím katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, *prof. JUDr. Janem Kuklíkem, DrSc.*, děkanem Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a *JUDr. Jitkou Logesovou*, partnerkou v advokátní kanceláři Kinstellar, s.r.o., přišly na řadu jednotlivé příspěvky.

Společným jmenovatelem takřka všech přednesených příspěvků bylo kritické zhodnocení platných právních úprav trestní odpovědnosti právnických osob v České republice (zákon č. 418/2011 Sb. – „z. t. o. p. o.“) a Slovenské republice (zákon č. 91/2016 Z. z.), a to nejen v otázkách základů trestní odpovědnosti (rozsah odpovědnosti, přičitatelnost, exkulpační ustanovení) a sankcionování, ale i ve vybraných otázkách řízení proti právnickým osobám.

Jako první vystoupil *prof. JUDr. Karel Klíma, CSc.*, s referátem *Ústavněprávní souvislosti trestní odpovědnosti právnických osob*, ve kterém se zaměřil na interakce ústavního a evropského práva, zejména pokud jde o rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu ČR. Dalším vystupujícím byl *prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.*, který se v příspěvku *Trestná zodpovědnost právnických osob v české a slovenské právní úpravě* zaměřil na srovnání českého a slovenského zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, ať už jde o rozsah kriminalizace, sankcionování, nebo o jejich aplikaci. V pořadí třetím referujícím byl *prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.*, který se v referátu *Nad 6. novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob* zamyslel nad novelou z. t. o. p. o. provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., konkrétně nad rozsahem kriminalizace (§ 7 z. t. o. p. o.) a exkulpačním ustanovením (§ 8 odst. 5 z. t. o. p. o.). V otázce rozsahu kriminalizace, kdy došlo k opuštění původně pozitivního výčtu trestných činů a jeho nahrazení výčtem negativním, referující uvedl, že došlo v zásadě ke generální trestní odpovědnosti právnických osob, čímž byl popřen subsidiární charakter trestního práva. Ve vztahu k exkulpačnímu ustanovení uvedl zásadní připomínky k nesprávné terminologii („zproští se“), neurčitému pojmu „veškeré úsilí“ a k ne dobré personalizaci („na ní“). Jako další v tomto bloku vystoupil *prof. JUDr. Jozef Čentěš, Ph.D.*, s příspěvkem *Možnosti exkulpácie pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky*, ve kterém s ohledem na určitou duplicitní úpravu v oblasti exkulpace (§ 8 odst. 2 písm. b) a § 8 odst. 5 z. t. o. p. o.), navrhl i možná legislativní opatření. Dalším vystupujícím byl *prof. JUDr. Jozef Záhora, Ph.D.*, který v příspěvku *Zánik trestnosti činu právnické osoby* porovnal slovenskou a českou právní úpravu v této oblasti (např. účinnou lítost, promlčení trestního stíhání, zánik trestnosti u přípravy a u pokusu) a dále se věnoval problematice přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce. Posledním, kdo tematicky uzavřel tento blok, byl *JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.*, který se v příspěvku *Limity trestní odpovědnosti právnických osob* kriticky vyjádřil nejen k novele z. t. o. p. o. (rozsah kriminalizace, vyvinění a přičitatelnost), ale též k aktuální rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu ČR.

¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013.

Další tematický blok byl věnován otázkám sankcionování právnických osob. Jako první zde vystoupil *JUDr. Stanislav Mečl*, který se ve svém referátu *Uveřejnění rozsudku jako zvláštní případ sankce* zamyslel nad nedostatky stávající právní úpravy této sankce co do důslednosti, kdy upozornil na nedostatečnou provázanost s mimotrestními předpisy, dále na nemožnost uložení této sankce trestním příkazem, jakož i na samotný výkon této sankce. Dalším referujícím byl *doc. JUDr. Jaroslav Klátik, Ph.D.*, s tématem *Sankce ukládané právnickým osobám podle slovenského trestního zákona*, kde se, vedle jednotlivých sankcí podle slovenského zákona s odkazem na materiály OECD, věnoval též přechodu trestní odpovědnosti. Po něm vystoupil *doc. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.*, který v příspěvku *de lege ferenda Mělo by smysl ukládat podmíněné tresty právnickým osobám?* uvedl řadu argumentů (analogie s podmíněným trestem odnětí svobody, účel trestu u právnických osob, mezinárodní srovnání) ve prospěch možnosti ukládání podmíněných trestů s dohledem. V pořadí dalším vystupujícím byl *doc. JUDr. Sergej Romža, Ph.D.*, který v referátu *Interpretačné a aplikačné problémy súvisiace s nariadením zaistovacích a obmedzujúcich opatrení právnickej osobe* upozornil na slovenské zkušenosti v oblasti zajišťovacích opatření. Jako další vystoupil *JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.*, s referátem *Východiska Compliance programu se zaměřením na zahraniční praxi*, který nejprve definoval pojem „compliance program“, jak je pojímán v zahraničí; dále uvedl aktuální rozhodovací praxi a v závěru příspěvku uvedl, že formální existence compliance programu pro exkulpací právnické osoby stačit nebude, neboť právnická osoba jím „bude muset žít“. Další referující byla *JUDr. Katarína Danková*, která se v příspěvku *Trestní odpovědnost právnických osob a zásada legality* zaměřila na tři problematické okruhy – stíhání právnických osob, které jsou prázdnyými schránkami (rozpor s účelem trestání); insolvenční řízení a na přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce, přičemž akcentovala zefektivnění mimotrestních předpisů (např. rozšíření návrhového oprávnění státního zástupce u zrušení spolku s likvidací). Další přednášející *doc. JUDr. Olga Sovová, Ph.D.*, se zaměřila v referátu *Postup non lege artis v medicíně a jeho přičitatelnost poskytovateli zdravotní péče* na vzájemné interakce trestního a medicínského práva, na distinkci jednání *lege artis* a *non-lege artis*, na okolnosti vylučující protiprávnost a na konflikt dvojí loajality. Dosavadní zkušenosti s aplikací slovenského zákona shrnul *prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.*, ve svém příspěvku *Niektoré osobitosti trestného stíhania právnických osob*, přičemž poukázal i na zahraniční inspirační zdroje, mezi kterými byl i z. t. o. p. o.

Část referátů byla věnována též procesním ustanovením zákona (§ 28 až § 41 z. t. o. p. o.). K této problematice vystoupil *doc. JUDr. Alexandr Nett, CSc.*, s referátem *K některým zvláštnostem trestního řízení vedeného proti právnickým osobám*, kde se zaměřil na problematiku zajišťovacích opatření (§ 33 z. t. o. p. o.) ve vztahu k právům třetích osob. Jako další vystoupil *doc. JUDr. Jiří Herczeg, Ph.D.*, s příspěvkem *Vybrané problémy obhajoby právnické osoby v trestním řízení*, přičemž se zaměřil na projevy zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* (nikdo není povinen obviňovat sám sebe) jak v platné právní úpravě, tak v rozhodovací činnosti. Této zásadě se věnoval též *doc. JUDr. Peter Polák, Ph.D.*, v referátu *Možné problémy súvisiace s trestným konaním proti právnickým osobám*, kde se zaměřil na zahájení trestního stíhání. Dalším vystupujícím, který se věnoval procesním otázkám, byl *JUDr. Miloš Deset, Ph.D.*, v příspěvku *Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky v trestnom konaní vedenom proti právnickej osobe*.

Poslední tematický blok byl věnován souvisejícím oborům. Vztahům trestního práva a správního práva byly věnovány dva příspěvky. První referující, *doc. JUDr. Martin Kopecký, CSc.*, v příspěvku *Vztahy trestního řízení a řízení o správním deliktu (přestupku) proti právnické osobě* upozornil zejména na problematiku zásady *ne bis in idem*. Druhým referujícím pak byl *JUDr. Ing. Josef Staša, CSc.*, s tématem *Disciplinárni (?) odpovědnost právnických osob*.

Dále vystoupili *prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.*, s příspěvkem *Trestní odpovědnost právnických osob a ochrana životního prostředí*, kdy mj. označil trestní odpovědnost právnických osob za krok správným směrem, a *JUDr. Dalibor Šelleng*, který se v příspěvku *Trestní odpovědnost politických stran* zaměřil na ústavní souvislosti této problematiky a na neprovázanost z. t. o. p. o. a zákona o sdružování v politických stranách, pokud jde o (ne)možnost zrušení politické strany. Konferenci pak uzavřel příspěvek *Mgr. Jakuba Sosny* *Přičitatelnost trestného činu právnické osobě s přihlédnutím k aktuální judikatuře*.

Po skončení diskuze k posledním příspěvkům moderátor vědeckou konferenci uzavřel a poděkoval všem vystupujícím.

Již z výčtu pronesených referátů a jejich témat je zřejmé, že vědecká konference *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – pět let poté* měla vysokou odbornou úroveň. Téma konference přivedlo do Prahy přední odborníky na trestní právo z České republiky a ze Slovenské republiky. Referáty přednášejících i diskuse k tématům konference přinesly řadu inspirativních myšlenek, podnětů, závěrů a cenných informací nejen pro nauku trestního práva, ale také pro zákonodárce. Pokud jde o Českou republiku, ukazuje se, že právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je stále nekonceptní, nejasná a umožňující několikery výklad, v důsledku čehož je výklad jednotlivých ustanovení přenášán na aplikační praxi, což je v rozporu se zásadou právní jistoty adresátů právní normy. V případě slovenské právní úpravy, pro kterou byl český zákon jedním z inspiračních zdrojů, teprve s odstupem doby můžeme zhodnotit její praktické fungování.

Jiří Mulák*

* JUDr. Jiří Mulák, interní doktorand na katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Tato zpráva je výstupem projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 398216 *Základní zásady trestního řízení de lege ferenda a právo na spravedlivý proces* řešeném na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. E-mail: mulakj@prf.cuni.cz.